

Paskutiniame *Vyno stebuklo* rinkinyje randame nemažiau paslaptingai užskl. st. posm. Štai, vienas toki iš *Šeherazados kapo*:

O nebuvimo džiaugsme !
 Aš ir v l einu
 Pamiš l s aki šaligatviu
 turgaus aikšt ,
 Kur dega pranašiškos akys
 Ir hesperidži obuoliai ⁷⁷.

Galima tik ti, kad š eil raš io pabaigos posm tesupras tik tas skaitytojas, kuris bus iš anksto susipažin s su viso eil raš io komentaru. Ta iau j tikriausiai tegal t parašyti pats eil raš io autorius, kuriam, lyg geram šachmat meisteriui, žinomos visos lošimo taisykl s. Tik kaip turi jaustis mokinys-skaitytojas, kuris pirm kart s da prie poezijos šachmatin s lentos !

Sustojus prie šito klausimo, kritikui darosi li dna. Li dna d l skaitytojo, li dna ir d l poeto, kuris su pirmuoju savo rinkiniu — *Praradimo simfonijomis* — buvo tap s surrealistiškai paspalvintos, egzistencin s poezijos originaliu promotorium jauniausioje lietuvi literat roje, o su v lesniais savo poezijos rinkiniais atsid r tarp hermetin s poezijos gausi epigon bei epigoni , kaip ši varžovas. D l šitokio stovio, atrodo, neįauku n pa iam Nili nui. Kitaip, kod l jis b t atsisak s viešai priimti Lietuvi Fondo premij , kuri jam už *Vyno stebukl* , 1975 m. buvo paskyrusi Rašytoj draugijos komisija su dr. R. Šilbajoriu priešakyje ? Kad ir šitaip savo aristokratišk kampil nuried jusi Nykos-Nili no poezija yra padariusi takos atviresniems poetams, tokiems kaip K. Brad nas, L. Andriekus ir, gal b t, suklaidindama ne vien jaunesn .

Leonar do Andr iekaus pokal biai su Dievu

Kad ir pasiduodamas šiek tiek Nykos-Nili no ir abstrak ios poezijos madai, Leonardas Andriekus (gim s 1914 m.) n ra užsisklendusios poezijos šalininkas. Nuo užsisklendimo, gal b t, j saugojo kunigo pranciškono pareigos bei dalyvavimas viešajame lietuvi kult ros gyvenime, ypa tremties spaudoje. Be to, L. Andriekus priklauso prie veikli j tremties poet (jei net pamirštume, kad kelerius metus iš eil s jis yra buv s Lietuvi rašytoj draugijos pirmininkas trentyje) : jis yra paskelb s tiek pat eil raš i rinkini , kiek A. Nyka-Nili nas, H. Nagys, L. Sutema, D. Sad nait . Tie

⁷⁷ A. Nyka-Nili nas, *Vyno stebuklas*, 50 psl.

jo rinkiniai yra : *Atviros marios* (1955), *Saul kryžiuose* (1960), *Naktigon* (1963) ir *Po Dievo antspaudais* (1969).

Kadangi *Saul s kryžiuose* ir *Po Dievo antspaudais* rinkiniai kiekvienas turi apibr žtas (specifines) temas, tai L. Andriekaus bendr j poetinio veido bruož reikia ieškoti kitose dviejose knygosė : *Atvirose mariose* ir *Naktigon je*. Pirmasis rinkinys, savo vardu bylodamas apie pla uosius vandenis, gal jo ne vienam poezijos m g - jui sugestionuoti mint , kad to rinkinio autorius es s impresionistinis poetas, kuris džiaugiasi gamta ir jos gaivalais. Ta iau, prad - jus *Atviros marios* skaityti, pasirodo, kad tik apie penktadalis to rinkinio eil raš i t ra pavadinti gamtovaizdiniais vardais, o besigilinant eil raš i turin , paaišk ja, kad L. Andriekus daug labiau yra susidom j s savo sielos pergyvenimais negu regimos gamtos grožiu. Tada jau aiškiai matyti, kad *Atvir mari* ir *Naktigon s* vardais poetas nurodo savo santykius su tikrove bei vairiais jos reiškiniiais. Tiksliau tariant, t dviej rinkini poetas mus nori painformuoti apie savo pergyvenimus tokios tikrov s, kurios negal tume pavadinti kasdieniška, nes ji atrodo neapr piama ir paslaptinga kaip b ties. Kaip naktigon s laužas budintiems ganytojams tenušvie ia tik maž aplinkos rat , kur apgaubia begalin s nakties m sl , taip «marios — lašas amžin j vanden », kaip skelbia *Atvir mari* motto pagal B. Brazdžion .

Kaip kiekvienas kitas ne stengdamas suvokti visos paslaptingos b ties, L. Andriekus nori prie jos priart ti vairiais b dais — savo jusl mis, žvalga, protu, vaizduote, tik jimu. Kad ir visu savimi art damas b t , suprantama, poetas teišvysta tik jos reiškinius, tik b tybes, ypa gamtos b tybes, kurios poeto žvilgsniui dažnai pasirodo nepaprastos, nuostabios, spindin ios grožiu. Tod l, kai dangaus kraštelis, nušviet žem s sklyp prie j ros, poetas paraš *Stebukl :*

T dien Viešpats atrakino
Kiekvien j r sraig s kiaut .

Visiems užteko gryo oro,
Visi t pat džiaugsm g r —
Pavirto žem altori ,
Pavirto žvak m lauko sv r s.

Kas benor t šiandien gr žti
j r sraig s tams kiaut —
Esu, kaip k dikis po krikšto,
Malon s vandeni u nuplautas ⁷⁸.

⁷⁸ Leonardas Andriekus, *Atviros marios*, Brooklynas 1955, 11 psl.

Grož damasis šituo gamtos altoriumi, kur lauk sv r s atlieka žvaki pareigas, pats poetas jau iasi mažas ir nekaltas kaip k dikis po krikšto. Šis smulkumo bei mažumo pabr žimas atrodo, bus savybingas L. Andriekui, nes šitok sp d ne kart sutinkame, kai poetas džiaugiasi arba li di. Antai, žvelgdamas Žem s planet iš tolybi , jis mato j mažyt kaip vandens lašel ; o šis poetui primena ašaros lašel , kuriame telpa skausmas, džiaugsmas ir Dievo malon . Tos paralel s tarp visatos begalini dydži ir mažybi skatina poet su nuostaba kreiptis Viešpat :

Kaip galima tiek skausmo,
Džiaugsmo ir malon s
Viename lašely sutalpinti ! ⁷⁹

Pasteb damas tikrov je retus reiškinius ir pabr ždamas m slingas paraleles, L. Andriekus teigia b t be triukšmo, užuominomis, tartum laukdamas, kad jas skaitytojas atbaigt savo mintimis ir — priešingai m s laik madai — pripažint b ties prasmingum .

Pats poetas ne tik j pripaž sta, bet, žvelgdamas gyv j ir negyv j gamt , ja aiškiai žavisi. Nors ir nepiešdamas ištisini gamtovaizdini paveiksl , L. Andriekus mielai sustoja prie pavieni gamtos reiškini ir b tybi . Šitokio susižav jimo matyti nemažai *Atvirose mariose*, kur poetas prisipaž sta, kad vien kart «per žvaigždži stebukling j liet nualpau ant uol »⁸⁰; kit kart obelims žydynt ir jas lietui nulijus, jis sakosi nuolankiai pabu iav s žem , «lyg po pamald bažny ioje»⁸¹, tre i kart nakt nor t priglausti savo aus prie g li žied , kad išgirst j sapn ⁸²; ketvirt kart jis mielai sutirpt snaige, o iš padangi drauge su vievers liu nukrist grumsteliu.

M s brutaliais laikais šitoks vyriškio jautrumas gamtos reiškiniams gal t b ti apšauktas saldžiu sentimentalumu, jeigu poetas d l panaši reiškini nenuli st . Sakysime, iš eil raš i matyti, kad L. Andriekus m gsta gintar , nes jo trupin liai kartais primena j pat . Kai gintaro gr deliai dega smilkintuve prie altoriaus, jam

⁷⁹ Leonardas Andriekus, *Naktigon* , Brooklynas 1963, 11 psl. ; eil raštis Lašelis.

⁸⁰ L. Andriekus, *Atviros marios*, 46 psl. ; eil raštis *Lietus*.

⁸¹ Ten pat, 58 psl.; eil raštis *Palijus*.

⁸² Ten pat, 59 psl. ; eil raštis *V I* .

atrodo, kad jis kaip kunigas-poetas dalį savo atiduoda kitiems —
bažnytiniam-bendruomeniniam ugnies židiniui:

Visi gal s
Po vien kibirkšlį
Pasiimt iš ten.
Visuos languos bus žiburiai,
Tik mano langas liks tamsus —
Aš savo ugnį
Atiduosiu tau ⁸³.

Netikinio akims šitoks savo atidavimas gali atrodyti visiškai žmogiškos būtybės sunykimu. Tačiau tikinčiam, savo dvasinią įgautą paaukojimą kitam yra didelis meilės aktas. Todėl krikščionis netiki, kad eilėraštyje primenamas tamsus langas būtų beprasmiškas.

Kad religinis tikėjimas L. Andriekaus gamtiniam jausmui suteikia gilumo ir subtilumo, santykiuojant su būtimi, gal niekas geriau neliudija kaip jo eilėraštis *Rauda*:

Kai vandenis ir žemė krei,
Jau, Viešpatie, matei tada,
Jog šiandien išsiliejęs
Vienos širdies rauda.

Ji bus tyli, kaip šitos uolos,
Ir kaip saulė lydis graudi.
Jos niekas negirdės iš tolo,
Jos niekas nepajus arti.

Išjėrė šoks laimingos žuvis,
Ji žvynai sidabru švies.
Grėš vakaras, atneš lauktuvi —
Atodūsios nakties.

Atodūsiai pripildys jėrė,
Ir bus labai graudu tada,
Kad viskas vėl pavirsti turi
Be galo didele rauda ⁸⁴.

Tai vienas gražiausių ir giliausių L. Andriekaus eilėraščių. Jame jis atskleidžia savo (ir apskritai žmogaus) santykius su gamtos apraiš-

⁸³ L. Andriekus, *Naktigon*, 76 psl.; eilėraštis *Be nieko*.

⁸⁴ L. Andriekus, *Atviros marios*, 16 psl.

komis li dniausi aspekt , b tent, peizažin s gamtos visišk abejingum žmogui. Nors m s poetas, kaip jau mat me, ir labai jautrus gamtos grožio apraiškoms, kurias jis nor t lyg prakalbinti, padarydamas savo nuotaik bendradalyv mis, ta iau tai niekada ne vyks, nes gamta žmogui buvo ir pasiliks abejinga ir kur ia. Ir net toki svarbi valand , kai poetas su saul lydžiu ir j ra nor t pasidalyti savo begarsiu, bet egzistenciniu li desiu, siekian iu gal b t pasaulio suk rimo pirm j akimirk , gražuol gamta lieka nesugraudinamai šalta ir abejinga, ia žaisdama sidabrin mis žuvimis, šokin jan iomis tarp šviesi bang , ia skleisdama aplinkui vakaro tylos atod sius, kurie netaps poeto raudan ios sielos atbalsiu. Šitoks gamtos abejingumas žmogui, tur b t, pirm kart iškilo lietuvi literat roje.

Kai prie gamtos šalto abejingumo dar prisideda žmoni abejingumas bei priešingumas, tada pajusdamas savo siel , išsekusi kaip saus lank , poetas kreipiasi Baltijos gintaro gr del :

Tav s nemyli j ra,
Man s nemyli žem —
Apverk, apverk, mažytis gintar li,
Daluž m s abiej ⁸⁵.

Šis eil raš io gabaliukas skamb t naiviai, jeigu nesuprastume, kad žem s vardu poetas vadina m s planetos gyventojus, žmones. Pasirodo, kad su šitomis b tyb mis poetui santykiavimas yra skaudesnis negu su kur i ja gamta. (Apie šituos santykius L. Andriekus daugiau kalba *Naktigon s* rinkinyje negu *Atvirose mariose*). Net steb damas mažus vaikus, kurie ant j ros kranto su dideliu užsidegimu bei rimtimi stato sm lio pilis, poetas negali neprisiminti suaugusi žmoni , kurie savo gyvenime elgiasi panašiai paj rio vaikus. Kaip šie, jie taip pat kuria varius planus pilims iš sm lio, visai nepagalvoj :

Apie laiming sal ,
Kurioj n ra gimimo nei mirties —
Kur jau vidunaktis
Vadinamas vidudieniu,
Ir pilnatis
Vadinama jau saule ⁸⁶.

⁸⁵ *Naktigon* , eil raštis *Gintar lis*, 76 psl.

⁸⁶ Ten pat, 50 psl.; *Vaikai*.

Taigi li dna poetui, kad, statydami savo pilis ant sm lio, žmon s nepagalvoja apie savo gyvenimo prasm , užmiršta transcendentin b t ; bet nemažiau L. Andriekui šird skauda, prisiminus savo tautie i paklydimus iki tokio laipsnio, kad su daugeliu j nebe-manoma susikalb ti d l pasidavimo svetimiesiems ir atsisakymo paveld tos krikš ioni religijos :

O kaip skaudu
Gimtuos laukuos paklysti
Ir nebepažint
Vaikyst j išmint tak ^{87 88}.

Tautie i pasiklydim poetui primena ir pasaka apie devynius brolius ir j seser Elenut :

Skaudu, kad broliai pasiklysta,
Su ragana linksmai puotauja —
Nebepaž sta jau sesers ⁸⁵.

Tarp lietuvišk r pes i , t vyn s prisiminim ir meil s jai *Naktigon je* prie nakties laužo išnyra ia komunist siaut jimas, tas puotavimas su ragana, užmiršus seser , susi jus bendryst su Kaino vaikais taip glaudžiai, kad net lakštingala tapo Kaino dukterimi, nes gi ji, «lakštingala giedojo žmogžudžiui » (*Kaino vaikai*). Bet ar *Kaino vaik* skaitytojas paj gs suprasti L. Andriekaus užuominas ir net lakštingalos simbol , jeigu jis nežinos, kad Salom jos N ries vienas eil raš i rinkinys buvo pavadintas *Lakštingala negali ne iulb ti*, arba jeigu jis b t pamirš s kad poet -lakštingala buvo parašiusi poem žmogžudžiui Stalinui ? Žinant tai, suprantama, kod l poetas sako: «Gana jau veidmainiauti, gana meluoti»⁸⁹. Bet savo eil raš tyje L. Andriekus nemini nei komunist , nei jiems talkininkavusios poet s. Šituo jis, matyti, nori išvengti ryšio su publicistika, kad pasilikt apskritai žmogiškoje plotm je — kad Kaino vaik simbol b t galima pritaikyti vairiems brolžudžiams (dvasiniams, religiniam, moraliniams).

Be abejo, L. Andriekaus poetinis veidas b t labai sužalotas, jeigu, kalbant apie poeto santykius su b timi ir žmogiškomis b ty-

⁸⁷ Ten pat, 88 psl. ; *Angelas*

⁸⁸ Ten pat, 90 psl. ; *Naslait*

⁸⁹ Ten pat, 94 psl.

b mis, atskirai nepabr žtume jo santyki su Dievu. Iš tikr j abiej rinkini eil raš iuose jis Visagal prisimena dažnai ir vairiai. Iš t jo krypsni arba mintini nuorod nesunku pasteb ti, kad m s poeto Dievas yra b ties Viešpats. Sakysime, kada savo *Maldoje* poetas prašo Visagalio, kad bent prieš mirt jam b t leista «pasilinks-mint su žiogais kartu»⁹⁰, arba kai *Kryžkel je* prašo dar suteikti prog pasidžiaugti gamtos grožyb mis ir jo neišvesti «nežinomo pavasario keliu»⁹¹, skaitytojui visai nesunku suprasti, kad vis t grožybi , gyvybi ir mirties Viešpats yra gyvasis, asmeninis Dievas — visos b ties šaltinis ir centras. j dažniausiai ir nub ga L. Andriekaus nustebusi, arba maldinga mintis. Šitaip an transcendentin , asmenin B t poetas nukreipia skaitytoj ir be joki pamokslavim jungia savo min i bei nuotaik rat , nes nemažai L. Andriekaus eil ra i atrodo lyg trumpos meditacijos apie Diev bei transcendentin b t . Tik j grožiui pajusti reikia b ti susipažinusiame su Evangelija ir krikš ioniška bei lietuviška kult ra. L. Andriekaus poezijos teocentrizmas n ra koks nors neapibr žtas monizmas, kok dažniausiai sutinkame J. Baltrušai io eil raš iuose, bet kristocentrizmas.

Tiesa, per abu rinkiniu — *Atviras marias* ir *Naktigon* — t ra tik tys eil raš iai, kur poetas kalba tiesiog apie Krist , ta iau j sp dingiausias yra *Džiaugsmo lašas*. Ten vaizduodamasis paskutin Kristaus at jim , L. Andriekus Išganytoj ir Teis j pastato viso ko centre, nes tada bus duotas nuosprendis visai žemiškai ir kitokiai b iai. Pagrind tam didžiajam džiaugsmo lašui duoda Kristaus palaiminimai nuo kalno. D l j paskutiniojo teismo dien links kalvos sl nis, «tas žalias Dievo delnas », o jam linkus :

ia tuoj nauja kalva iškils,
Kurios nebus dar liet s kojom
N vienas gyvis.
Kalvos virš n j stosis Kristus —
Su ilga pašukine tunika,
Vienplaukis, basas ...
Jis paži r s li dnai lygumas
Ir pasakys :
Palaiminti nuli dusieji ⁹².

⁹⁰ *Atviras marias*, 35 psl.

⁹¹ Ten pat, 86 psl.

⁹² *Naktigon* , 73 psl. ; eil raštis *Džiaugsmo lašas*.

Kaip matyti, Kristaus antrasis atjimas poeto ia pavaizduotas ne prastai — be šiurpulingo iškilmingumo, apie kur kalba Evangelija. Išganytojas ir Teis jas ia poeto t ra parodytas be jokio iškilmingo puošnumo, teapsivilk s grubia drobine tunika ir basas, koks jis tikriausiai buvo, skelbdamas savo palaiminimus nuo kalvos. Poeto vaizduot je jis nieko nesmerkia, tik li di t , kurie jo palaiminim neišgirdo, arba juos atmet , nuo jo atsiskirdami. J tebesigail damas, Kristus savo ištikimiesiems tepasako tik du žodžius, tuos pa ius, kuriuos kadaise buvo ištar s savo pamoksle nuo kalvos : « Palaiminti, kurie li di»⁹³. Tai esminiai žodžiai krikš ioni vil iai ir li desiui, nes kiekvienas j jau ia savo nuod mes ir mato kit klaidas, paneigian ias Išganytoj . Li d ti su juo drauge ir yra tas džiaugsmo lašas kiekvienam ir taip pat poetui Andriekui, kurio lyrikoje to draugiško, apgailin io li desio yra aps iai, nes daug yra toki , « kurie nesiklausia, kod l ia gema, ken ia, miršta (*Gimimas ir mirtis*)⁹⁴.

Kad išdid s skaitytojai ir kritikai priimt jo žod draugiškai, L. Andriekus stengiasi b ti pranciškoniškai kuklus ir gal tod l sau taiko smulkius, mažybinius vaizdžius. Tod l jo džiaugsmas t ra tik lašas, jis pats — tik gintaro gr delis, tik lauk grumstelis, tik vievers lis, tik žiogelis. Bet vis d lto to kukliojo poeto *Naktigon je* pasitaiko nemažai abstrak i ir mantri vaizdži , iš kuri suorganizuotas frazes sunku besuprasti. Šito iliustracijos pavyzdžiui žvilgter kime *Šypsni* pradži :

Gera, kad išlaikei t savo šypsn
Lig paskutin s valandos.

Per daug jau buvo pasiilg saul s
Pašlai i kiparisai
Po tre iojo nokturno.

Per daug buvau tav s aš pasiilg s
Ir jau nebegal jau laukt ilgiau.

Viena akimirka man b t virtus amžinybe,
Lyg tam numir liui,
Kuris palaidotas išbudo⁹⁵.

⁹³ *Mato*, 5, 4.

⁹⁴ *Naktigon* , 47 psl.

⁹⁵ Ten pat, 40 psl.

Arba k reiškia posakis : « Šypsokis ir tuomet, kai kiparisai pašlait se gimimo nakt keiks » ? Deja, toki mantri vaizdži pasitaiko ne viename *Šypsnyje*. Tik ia pat reikia pridurti, kad per vis *Naktigon s* rinkin toki nebesuvokiam mantrybi n ra daug. Poetas, tur b t, nujau ia, kad atotraukos (abstrakcijos) neveda prie b ties, bet nuo jos tolina, o knyginii simboli teigiamoji galia dažniausiai b na silpnesn negu konkre i tikrov s reiškini . Be to, knyginiai simboliai bei atitrauktos s vokos menkai tesiderina su pagrindiniu L. Andriekaus užmoju — liudyti kristocentrin b t . Poetas geriau š savo tiksl pasiekia, pasinaudodamas visiems gerai paž stamomis smulkmenomis. Antai, *Nakvyn s* eil raštyje⁹⁶ t ra tik trys daugumos matyti vaizdeliai : nuogas medis žiemos pabaigoje, jame apgriuv lizdai ir tie patys iulbantieji lizdai pavasar . Iš ši paprast konkretybi poetui yra pavyk sukurti šedevriuk , bylojant apie žmogiškos b ties skurdyb . Ir kiti *Naktigon s* rinkinio eil rašiai, kaip *Akmuo, Elgeta, Nendr , Žaizda, Kalnelis*, kur poetas atsiremia nesusigalvotas konkretybes, yra taig s k rin liai, kurie atveria perspektyv teocentrin b t .

Teocentrinei-kristocentrinei b iai lietuviškos kult ros vaizdžiais apdainuoti L. Andriekus yra paskyr s didel eil raš i rinkin *Saul kryžiuose* (1960). Tai k riny s, kokio kito n ra lietuvi literat roje. Jame vairiais tonais, spalvomis ir niuansais poetas kalbasi su savo Dievu. *Saul kryžiuose* — tai lyg šimtabalsiai žmogiški vargonai, kuriais savo maldingas giesmes poetas tyliai groja, arba jais palydi savo žodžius, reikšdamas jais savo li des , sielvar t , skausm , susim stym , pad k , prašym paguodos, meil , vilt , tik jim , džiaugsm , garb , pagarb , susižav jim Visagaliam Viešpa iui ne kažin kur už žvaigždyn , bet nužengusiam ia pat, varging m s žem , tarp m s gyvenan iam ir apsireiškian iam jeigu ne klev lap virpuliu, jeigu ne rasant lašeliu saul je, tai bent giesm je vytur lio, kuris « iš tavo delno pasik l ».

Kandangi nedaugelis žmoni paj gia pajusti t visur esan io K r jo ir Išganytojo buvim , kuris atrodo jiems tyl jimu, poetas jau ia malonum b ti Dievo balso interpretatorium :

Dabar gali prabilti mano l pomis,
 Danguj aušrinei žvaigždei pasirodžius —
 Prabilti iš m nesien ,
 Prabilt, kaip žiedas liepose,
 Ši nakt v jo supamas,

⁹⁶ Ten pat., 57 psl.

Paiais gailiausiais žodžiais
 širdis, ilgesy nerimstančias,
 Lygtuos akmenis,
 Žaib sukruvintus⁹⁷.

Taigi ir tie vargonklavišai, kuriais L. Andriekus palydi savo maldingas mintis ir nuotaikas, yra ne kas kita, kaip visatos ir gamtos reiškiniai, žmogaus dalia ir jo rpesiai, lietuvi vargai ir viltys, lietuvi kryžiai išpuošti saulėmis, ir j susimst R pintoj liai. Poetas savo k rin liais dažnai kalbasi su Visagaliu, lyg su t vu ar broliu, nes juk Dievas — ia pat prie kryžiaus, kur Andriekus vadina josostu, arba prie kelio R pintoj liu rymo, arba nematomu keleiviu vaikšto po laukus, o kartais paprastas duonos trupinlis jam primena Dievo dovan gausyb ir kadaise vykus duonos padauginimo stebukl . Kaip š , taip daugel kit atvej poetas apm sto Kristaus asmens savybes, ypa jo gerum bei atlaidum . Kartais iš pokalbio belieka paralelizmas tarp gamtos reiškinii ir poeto nuotaikos, kaip šit *Giesmje* :

Taobelis pražydo
 Per vien nakt ,
 O mano siela tiek nakt kankinosi,
 Kol ji atsiskleid
 Šiai meil s giesmei.

N ra giesm s be skausmo,
 N ra žied be saul s,
 T a i a u t a o b e l i s p r a ž y d o s u t e m o j ,
 T a u g s t a n t , V i e š p a t i e ,
 A n t s a v o k r y ž i .

Užteks ir žiedui saul s,
 Užteks ir širdžiai skausmo,
 Kol neužvoši paskutinio spindulio
 Mirties agonijoje
 Šaltom blakstienom⁹⁸.

Greta paralelizm ir susimstym pokalbi tonas *Saul s kryži* rinkinyje suteikia religinei lyrikai šilto paprastumo. Ar tai paties

⁹⁷ L. Andriekus, *Saul kryžiuose*, Brooklynas 1960, 10 psl. ; eil raštis *Tyl - jimas*.

⁹⁸ Ten pat, 132 psl.

poeto asmens ypatyb , atsispind jusi jo poezijoje, ar tai šv. Pranciškaus ordino išugdyta doryb , sunku b t ia pasakyti, nors antra vertus, šis paprastumas bei kasdieniškumas gali b ti šiek tiek paveiktas Jono Ais io poezijos. Kad šis poetas yra giliai pa takoj s L. Andriek , gal niekas akivaizdžiau neliudija kaip pakartojimai, kuriuos J. Aistis vartodavo ne vien min iai pabr žti, arba eilutei užpildyti, arba net ritmui pagerinti. Žodži pakartojimus dažnai galima sutikti ir *Saul s kryži* eil raš iuose. Antai, t nereikaling pakartojim turime progos pamatyti kad ir *D kingumo* eil raštyje :

Tau d kingas esu už t skausm —
 Už t s k a u s m ,
 Sukelt širdy,

G s t a n t s a u l e i —
 G stant saulei ir virpant upeliui
 D l žilvi io dalios [...]

Tau d kingas esu,
 Kad ši nakt gal siu myl ti
 Pilnaties blyšk veid —

Blyšk veid ,
 Panert upelin
 Be gedulo skraist s⁹⁹.

ia pabraukti žodžiai eil raš io min iai visai nereikalingi, ta iau poetas ia juos vartoja tikriausia d l pro io, net užmiršdamas, kad pakartojimai jo švelnaus, intymaus pokalbio tonui yra priešingi, nes jie nukreipia eil rašt pabr žimus bei retorik . Tie pakartojimai, kuri taip pat pasitaiko B. Brazdžionio lyrikoje, bus bene vienintel priežastis, d l kurios *Saul s kryži* eil raš iuose retkar iais suskamba iškalbos tonai. Jie taip pat prisideda prie kai kuri k rin li išt -simo, nors j pagrindin priežastis — j laisva eil dara: *Saul s kryži* rinkinyje L. Andriekus jau nebeskiria jambo nuo chor jo, o ži ri daugiau minties bangavimo eilut se, kuri ilgi nebederina ir gal ni rimais nebemuzikuoja. O šitokia laisva eil dara atveria duris daugiažodžiavimui.

Kad daugiažodžiavimas lyrikoje n ra jokia doryb kaip iškalboje, netiesiogiai paliudija pats Andriekus. Jo *Saul s kryži* rinkinyje trumpieji eil raš iai pasirodo gražiausi. Štai keletas vard t geriau-

⁹⁹ Ten pat, 126 psl.

si : *Vieversys, Valdovas, Žinojimas, Altoriai, Žvilgsnis, Lopšis, Gerumas, Gegut, Pilnatv, Paukšiai, Sostas, Žvaigždės, Vidurnakiai, Nuplakimas, Giesmės, Vainikas, Saulėleidis, Meilė, Kalbėjimas, Varpai, Kerštas, Žodžiai, Grėžimas, Budėjimas*. Išskyrus šį pastarąjį, kantatos pobūdžio eilėraštis, dauguma aukščiau sumintų kūrinių yra trumpi, iki 24 eilučių. Tačiau jų prasmingas grožis lieka neginijamas.

Po Dievo antspaudais — antras specifinis L. Andriekaus poezijos rinkinys. Jį autorius dar vadina *Vytauto Didžiojo godos*. Tiksliau galbūt pasakius, kad tai Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto susimstymai poeto lūpomis apie Lietuvos valdovo laimingus ir nelaimingus gyvenimo vykius ir jo santykius su to laiko žymiais asmenimis bei luomais. Suprantama, kad šituose gausiuose Vytauto Didžiojo gyvenimo epizoduose yra dkingos medžiagos epikampasakotojams bei dramaturgams, bet šita medžiaga — labai nepalanki lyrikai, nes tai daugiausia jau primirštos politikos vyčiai, kuriuose maža visažmogiškų problemų, pagygi egzistenciškai sujūdinti mūsų dienų poetai bei jo amžininkai, net gerai žinantys Vytauto gyvenimą. Poetas Andriekus — reikia tikėti — jį pažįsta neblogai, tačiau ne tiek, kad jo epizodus pagygti episkai vaizduoti kaip savo gero draugo vakarykštas kovas. Todėl poetas ieškojo kompromiso — leido juos Vytautui apmestyti pagal mūsų dienų patrioto tremtinio nuotaikas. Bet šitaip kuriamoje kompromisine poezijoje dingę epas, bet negimnalyrika, o tik vidutinė retorika, kuriai nieko nepadėjo nei laisvas eiliavimas, nei paliešistoriniai vyki chronologija. Trumpai tariant, rinkinį *Po Dievo antspaudais* paskaitės, imi klausyti panašiai kaip po Nykos-Nili no *Vyno stebuklo* abstrakcijų: ar poetas dingę retorikose?

Kodėl L. Andriekus nebekreipia dėmesio savo paties «išradimams» lietuvių literaturoje, kai *Atvirose mariose* buvo atskleidęs gražuolę gamtos abejingumą žmogaus meilingoms nuotaikoms jos atžvilgiu! Ar šios santykio temos išvystymas nebūtų vaisingesnis už istorinius apmestymus? Tiesa, kad poetui pranciškonui žmogų ir netiktą atskleisti gamtos abejingumą ir net priešingumą žmogui, nes šv. Pranciškus pirmasis literaturoje pradėjo meilingai žiūrėti gamtos padarus. Šitaip viliu gamtą žvelgiant romantikai ir kitokie tikėję kstantiškai pašaukti ir nepašaukti poetai. Tik prancūzų Alf. de Vigny bene pirmasis nurodė šį savo apgaudinįjį. Ar lietuviui poetui nebūtų leista atskleisti tokius santykius su gamta, apie kokius L. Andriekus buvo užsiminęs savo *Raudoje*?